

carstvo užasa

Novica Tadić: PESME »Rad« Beograd, 1988.

saša radonjić

Knjige izabranih pjesama, kao globalne skice opusa pojedinih autora, za ljude koji se bave hermeneutičkim poslovima, kritičkim opserviranjima ili literarnim manuelnostima druge vrste, predstavljaju »zahvalna štiva«. Zahvalna iz više razloga, ali ponajviše zbog olakšanog uočavanja evolucione krivulje poetičkog postupka, odnosno, kako bismo to uprošteno iskazali — razvoja pjesnika kroz pojedine stvaralačke etape.

Kad je riječ o izabranim pjesmama Novice Tadića (1949), knjizi koja se pojavila prošle godine, navedena, kao i mnoge druge nepisane zakonitosti nije funkcionalna. Dakle, ni nova kontekstualizacija Tadićevih pjesničkih tekstova, praćena pogovorom Radivoja Mikića, ne otkriva jasnije izdiferencirane faze ili etape stvaralaštva ovog autora. Jednostavno, sve Tadićeve knjige, (a do sada ih je objelodanjeno 6) i gotovo sve njegove pjesme uklapaju se u mozaik jedne, integralne ali sasvim osobene slike svijeta. Poetički postupak svojstven za dnuj knjizi ovog pjesnika — knjizi RUGLO, nije bitnije različit od postupka koji je imanentan, na primjer drugoj knjizi — SMRT U STOLICI iz 1975. godine. A, o kakvom postupku je riječ?

U formalno-tehničkom smislu, rekao bih, o vrlo jednostavnom postupku; arhitektonike ovih tekstova, naime, ne skrivaju velike tajne. Pjesme su definitivno lišene suviše interpunkcije, prema potrebi stihijski ili strofično organizovane, sa jedinom, ali ne izrazito učestalom osobenošću, u poetici ponavljanja. Shodno tome može se reći da je Tadićeva poezija, za razliku od opusa mnogih autora modernog ili postmodernog senzibiliteta, lako prohodna i kad je njen konzument iz redova manje profanih čitalaca. Uz to, osobina koja savremenom poetikom trenutku kao da biva sve manje imanentna — njena dakle prvotna funkcija, da pjevanjem i mišljenjem »pouči« i kosmički uzbuđi, u svim knjigama N. Tadića ostaje osnovni postulat.

S obzirom da se pjesnička energija ovog autora, kako smo upravo vidjeli, ne može detektovati sa površine corpusa njegovih tekstova, valja nam načiniti rez i zaviriti u utrobu tog corpusa. A u utrobi su etimoni ove, doista je-

dinstvene energije, etimoni već odavno imenovani sintagmama tipa — estetika zla, estetika ružnog, carstvo užasa itd. I doista, poetski subjekt u naizmjeničnim zagrljajima Thanatosa i Phobosa, sa zavičajem u Hadu i bezmjerno udaljen od Edena, jednostavnim, eksplicitnim ali i ekspresivnim iskazima komponuje rekvi-jem za cijeli svijet. Jer, ogoljen, život i nije ništa drugo, doli košmar koji sniva zbilju. Trenutak buđenja je istodobno i sam konac — neminovnost i neophodnost. »Stvarni smisaoni tonovi« su istina potisnuti, ali drugačije ne može ni biti u paradoksu svijeta gdje se sve dešava kao da nije paradoksalno. Prevlast sila mraka, kod Tadića je isto tako apsurdno, istovremeno pro-

mit: oslonac i / ili spoticanje

Radivoj Stanivuk: »Tamna graditeljka«, Književne novine, Beograd, 1988.

đorđe kuburić

Umetničko delo, po Adornu, nastaje u kontekstu »ukrštanja mimetičko-ekspresivnog s racionalnim momentom... kao i u njegovoj konstrukciji povezanosti između istine, privida i pomirenja«. U ovom svetlu možemo posmatrati i drugu knjigu pesama Radivoja Stanivuka (1960) »Tamna graditeljka«. Stanivuk je, naime, pokušao da svoj poetski senzibilitet uzglobi negde između kategorija *poeta vatesa* i *poeta doctusa*, što znači da se u ovim pesmama daju uočiti snažno izražena referencijalnost, doslovnost značenja, kao i izravniji odnos prema mitološkoj zasnovanosti pisanja, tzv. *umetničkoj istini*, pa i činu pisanja uopšte; s druge strane »Tamna graditeljka« obremeništena je naglašenom eruditnošću, šumom tradicije, citatnošću, korišćenjem opštih mesta.

Zbirka je podeljena u tri ciklusa, i dve pesme koje, svojom izdvojenišću (prva i poslednja) sugerišu i svoj povlašćeni status. Već iz ove dve pesme uočavamo da autor vrlo rado koristi arhetipska mesta, i, pišući ih početnim velikim slovom, upotrebljava u njihovom tzv. čistom vidu — bez ironijske ili kakve druge poetske (post/modernističke) transpozicije (Iz tamne kore, Oče, izlećemo... Van zaklona ljuštura, nagi smo. Oče, ili: »Zemljo, neću se vratiti Zemlji/Zemlja nije moj dom.«). U većini pesama autor se priklonio ovakvom — direktnom, u suštini antimimetičkom odnosu prema mitu, tradiciji i topici. Evo još nekoliko primera: »O, kako, Gospode, kako,/u skućenom zverinjaku bez ljubavi,« (Prva pesma o Gospodu), »Pisati, kao pred omču, pred sudbinu kao pred rafal, pred slobodu« (Ars morendi — čitava pesma predstavlja isuviše direktnu, sublimno-erotsku projekciju čina pisanja), »Merilo mu je sveta/— rešetka uglačana« (Zatočnik — citirani stihovi su završnica pesme, i oni je, svojim karakterom poente, gotovo dovode u pitanje), »I ja sam videlo posvud suhu zemlju/i plač dece nad mogilima kao plač sopstvene majke« (I ja sam...) Ovakav osnovni poetski ton, čije je ishodište u izravno projektovanom

slavljen uz satanski smijeh i poplujvana uz zgražavanje. U konstituisanju ovakvog doživljaja stvarnosti, Tadićevo osnovno sredstvo je magija slike kojom ovaj — kako je to književni kritičar i pjesnik Selimir Radulović u jednom tekstu napisao, »surovi afirmator beznada koji ima tapiju na bogovsku pakost« — vlada u maniru iskusnog literarnog alhemičara.

Po objelodanjenju Tadićevih izabranih tekstova — inače odličnom izdavačkom potezu IZDAVAČKE RADNE ORGANIZACIJE »RAD« — njegovo mjesto na aksiološkim skalama savremenog pjesništva, čini mi se, nije teško odrediti. Nakon naših modernističkih bardova — Vaska Pope i Miodraga Pavlovića te, nažalost, nedovršenog neosimboliste Branka Miljkovića ime Novice Tadića je po mom uvjerenju najrelevantnije pjesničko ime novije srpske književnosti.

Ne sumnjam da će naredne knjige ovog autora potvrditi gore navedenu kvalifikaciju.

(što je skoro identično patetičnom) diskursu, a ne u mimetičko-relativizujućem, distancirajućem *weltanschauungu*, s razlogom može da zasmeta čitaocu naviknutom na post/modernistički modus, koji bi se mogao definisati tako da pisac »opisuje svet uz izraženo osećanje da je svet već opisan« (D. Albahari). No, Stanivuk, naprosto, izbegava sve ono što bi ga dovelo makar u daleku vezu sa svojim poetskim ispiscima. On svoj poetski habitus direktno investira u preispitivanje tradicije, bića i jezika, i ukoliko Stanivuka situiramo u pesnike kojima je metafizika bazično uporište, pa još ako ga odredimo kao mitopoetičara i neosimbolistu, onda će »Tamna graditeljka« biti podvrgnuta drugačijem čitanju. Naravno, potpisnik se ne odriče malopredašnjih teza o patetici i odsustvu distance u Stanivukovim pesmama, ali u nekima od njih, usled snažne prisutnosti onoga izvorno poetskog i metasimboličkog, izrečeni prigovori nisu primenljivi.

Takva je pesma »Kraj ruke koja je stvarala svetove i koja je većito oklevala«. Ovdje je autor ipak uspeo da poetski diskurs uzdigne iznad mitološko-simboličkog, kojeg je dozirao u kontrolisanim količinama. U dužoj pesmi iz sedam delova, koja je ujedno i naslovna, u pesmi »Tamna graditeljka«, prisutna je kvintesen-cija ove zbirke. Iako možda previše reflektivna i narativna, ona predstavlja Stanivukov uspešan pokušaj problematizovanja večnog Usuda pisanja i pokušaj pronalazjenja ontološke zasnovanosti poetskog čina.

Valja dodati da je Stanivukov odnos prema jeziku vrlo brižljiv, da, u skladu sa svojim poetičkim opredeljenjem, rado, i, više-manje umešno koristi arhaične reči, i da, pored izvesnog broja problematičnih pesama, ova zbirka u sebi nosi i nekoliko odličnih.

Iako se, na osnovu prve dve zbirke pesama Radivoja Stanivuka (prva je »Sled«, KOS, 1983), da zaključiti da se radi o talentovanom pesniku, bilo bi uputno sačekati narednu pesničku knjigu ovog *mitopoetičara* i ustanoviti da li će, konačno, prevladati mitologija ili poetika. Poezija?

IZDAVAČKA DJELATNOST
KO BIH

KONKURS ZA PRVU KNJIGU

Rukopise (poezija, proza, esej)
u dva primjerka slati do
30. juna 1989. na adresu
RK Književne omladine BiH
(izdavačka djelatnost)
D. Ozme 7, 71000 Sarajevo

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5, telefon (021) 28-765

uređuju: ljubiša despotović, silvija dražić, zoran derić, petru krdu, alpar lošonc, miroljub radojković i saša radonjić ☆ glavni i odgovorni urednik franja petrinović ☆ tehnički i likovni urednik cvetan dimovski ☆ sekretar redakcije ljljana jokić ☆ lektor sanja štefan ☆ članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanić (predsednik), tanja đurić, biljana cvetković, rada čupić, dušan radak, dušan mihailović, dušan patić, danica grubač, simon grabovac (delegati šire društvene zajednice) radmila gikić, radmila cvijanović lotina, vladimir kopicl, franja petrinović i čedomir keco (delegati izdavača) ☆ izdaje nišro »dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31 ☆ direktor nišro »dnevnik« jovan smederevac ☆ osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine ☆ časopiš finansira s izdavačkom i izdavačkom ☆ rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 220, žiro račun 65700—603—6324 nišro »dnevnik« oour ☆ redakcija »dnevnik«, sa naznakom za »polja« (godišnja pretplata 15.000 dinara, za inostranstvo dvostruko) ☆ na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413—152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga ☆ tiraž 2.000 primeraka

Polja